

WORKING PAPER č. 19/2006

Globálně orientované hodnocení konkurenční pozice krajů České republiky

Milan Viturka – Viktorie Klímová

Červen 2006

Řada studií Working Papers Centra výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky je vydávána s podporou projektu MŠMT výzkumná centra 1M0524.

ISSN 1801-4496

Vedoucí: prof. Ing. Antonín Slaný, CSc., Lipová 41a, 602 00 Brno,
e-mail: slany@econ.muni.cz, tel.: +420 549491111

GLOBÁLNĚ ORIENTOVANÉ HODNOCENÍ KONKURENČNÍ POZICE KRAJŮ ČESKÉ REPUBLIKY

Abstract:

The contribution deals with globally oriented interactive assessment of competitive position of regions of the Czech Republic. The assessment involves components of availability and economic sensitivity (partial synthesis - interpenetration potential) and components of economic level and quality of business environment (partial synthesis - response potential). An identification of global integration potential of regions is the main result, according to which the regions have been classified into three main types: type I – regions with strong integration potential and with excellent competitive position, type II – regions with middle integration potential and with good competitive position and type III – regions with weak integration potential and less favourable competitive position.

Abstrakt:

Příspěvek se zabývá interaktivním, globálně orientovaným hodnocením konkurenční pozice krajů České republiky. Hodnocení zahrnuje komponenty dostupnosti a ekonomické citlivosti (dílní syntéza – potenciál ovlivnění) a komponenty ekonomické úrovně a kvality podnikatelského prostředí (dílní syntéza – potenciál reakce). Hlavním výsledkem je identifikace celkového integračního potenciálu regionů, podle jehož úrovně byly jednotlivé kraje zařazeny do tří hlavních typů: typ I – regiony se silným integračním potenciálem s vynikající konkurenční pozicí, typ II – regiony se středním integračním potenciálem s příznivou konkurenční pozicí a typ III – regiony se slabým integračním potenciálem s méně příznivou konkurenční pozicí.

Recenzoval:

doc. RNDr. René Wokoun, CSc.

1. ÚVODNÍ POZNÁMKY

Intenzitu a charakter zapojení ČR do světové ekonomiky lze spolu s politickou a ekonomickou integrací EU pokládat za rozhodující vnější faktory jejího dalšího socioekonomického rozvoje. V tomto kontextu je hlavní pozornost přirozeně věnována příslušným makroekonomickým, politickým a legislativním aspektům. Regionální aspekty byly až donedávna poněkud opomíjeny a v souvislosti s tím je stále intenzivněji pociťován nedostatek odpovídajících odborných studií. Vzhledem k zásadnímu významu působení procesů vyššího řádu na ekonomický rozvoj regionů je v tomto směru nutné věnovat primární pozornost interaktivnímu hodnocení konkurenční pozice regionů, v našem případě krajů ČR, zdůrazňujícímu rostoucí vzájemnou závislost v podmínkách globalizované ekonomiky. V tomto kontextu je nutné analyzovat jak směr a intenzitu vlivu externích faktorů na ekonomický rozvoj jednotlivých regionů – potenciál ovlivnění, tak vlastní předpoklady jednotlivých regionů vyrovnat se s těmito vlivy, resp. využít je pro urychlení svého rozvoje – potenciál reakce. Jako hlavní komponenty charakterizující potenciál ovlivnění jsou dále definovány a analyzovány dostupnost a ekonomická citlivost, a jako hlavní komponenty charakterizující potenciál reakce pak ekonomická úroveň a kvalita podnikatelského prostředí. Užitý přístup má charakter pravděpodobnostního modelu akcentujícího všeobecné trendy globálního ekonomického rozvoje a korespondujícího s praktickými potřebami vytváření koncepčně založených strategií regionálního rozvoje, respektujících globální a makroekonomickou dimenzi ekonomiky v interakci s rozvojovými podmínkami jednotlivých regionů. Za jejich hlavní cíl je obvykle pokládáno zvýšení (udržení) konkurenceschopnosti, kterou v tomto směru chápeme jako schopnost regionů generovat vysokou úroveň příjmů a zaměstnanosti v měnících se podmínkách regionální, národní i mezinárodní konkurence.

2. INTERAKTIVNÍ HODNOCENÍ KONKURENČNÍ POZICE ČESKÝCH KRAJŮ

2.1. Dostupnost

První vybranou komponentou ovlivňující ekonomický rozvoj jednotlivých zemí a pochopitelně i jejich regionů je dostupnost, která je v našem případě analyzována na základě vzdálenosti českých krajů od hlavních zahraničních koncentrací ekonomické aktivity. Je tedy zdůrazněna hierarchicky vyšší úroveň hodnocení.

Primární výhody či nevýhody polohy regionů se běžně měří vzdáleností výchozích a cílových regionů, jež je vyjádřena v časových jednotkách. Užítý přístup se dotýká obou úhlů pohledu na dostupnost: pohledu výrobců usilujících o získání potenciálních trhů i pohledu spotřebitelů usilujících o optimální uspokojování své poptávky. V této souvislosti je ovšem nutno poznamenat, že přímé dopravní náklady obecně představují relativně malou část nákladů firem. V globální ekonomice tak blízkost trhů ještě neznamená rozhodující konkurenční výhodu. Pro analýzu pozice jednotlivých krajů byl přijat model zohledňující chápání potenciálu dostupnosti jak z pohledu regionálního rozvoje (interpretace potenciálu dostupnosti prostřednictvím gravitačního modelu), tak z pohledu jednotlivých firem či spotřebitelů (interpretace potenciálu dostupnosti vycházející z prosté vzdálenosti relevantních trhů). Tímto způsobem je respektován všeobecný i individuální význam dostupnosti pro rozhodování výrobců a spotřebitelů.

V prvním kroku byl vymezen soubor cílových regionů. V souladu se zvoleným přístupem, korespondujícím i se zásadním významem zahraničních trhů pro další rozvoj české ekonomiky, byl tento výběr vztážen k regionům zahraničních zemí.¹ Hodnocení dostupnosti bylo účelně orientováno na silniční dopravu, která má v zemích EU zcela dominantní podíl na dělbě přepravní práce. Zahrnuty byly ovšem pouze cílové regiony vyhovující předem stanovenému kritériu „efektivní vzdálenosti“, v jejímž rámci má základní trend růstu dopravních nákladů lineární charakter.² Specifikace kritéria efektivní vzdálenosti

¹ Význam vzdálenosti od hlavních domácích koncentrací ekonomické aktivity je limitován relativně malou rozlohou ČR – agregovaný ukazatel průměrné vzájemné vzdálenosti krajských měst se pohybuje kolem hranice 200 km.

² Užítá metodika pochopitelně neznamená, že by cílové regiony, nacházející se mimo hranice efektivní vzdálenosti (např. Île de France), byly v daném kontextu považovány za bezvýznamné. Při ekonomické spolupráci s těmito regiony je ovšem nutné počítat s vyššími přímými i nepřímými (např. náklady na poprodejní servis) náklady, které tak musí být úměrně k dopravní náročnosti příslušných ekonomických aktivit kompenzovány jinými přínosy.

reflektuje vliv vzdálenosti na přímé i nepřímé náklady spojené se zahraničním obchodem či zahraniční ekonomickou spoluprací, a v souladu s tím byla jako limitující použita osmihodinová izochrona v nákladní dopravě při průměrné rychlosti 80 km/h v dopravních vztazích se starými členskými zeměmi EU, a 70 km/h v dopravních vztazích s novými členskými zeměmi EU, příp. s dalšími méně vyspělými nečlenskými zeměmi (nižší kvalita silničních komunikací). Soubor cílových regionů je tak v první skupině zemí určen limitem 640 km vzdálenosti centra regionu (většinou sídlo regionálních orgánů) od posuzovaného českého regionu (sídlu kraje) a ve druhé skupině zemí pak limitem 560 km. S ohledem na územní rozsah šetření a s přihlédnutím k disponibilním statistickým informacím byly pro výběr cílových regionů použity územní jednotky hierarchické úrovně NUTS 2, v případě nečlenských zemí pak jednotky s touto úrovní srovnatelné.

V rámci čtyř členských zemí EU sousedících s ČR stanovené kritérium vzdálenosti nesplňují pouze tři polské regiony ležící na severovýchodě. Ze zemí bezprostředně nesousedících s ČR dané kritérium alespoň v jednom případě splňují Slovinsko a Lichtenštejnsko (nečleněné na zkoumané úrovni NUTS 2), dále všechny maďarské regiony, dva regiony francouzské (Alsace, Lorraine) a italské (Trentino – Alto Adige, Friuli – Venezia Giulia), tři švýcarské regiony (Nordwestschweiz, Zürich, Ostschweiz) a rovněž dva regiony chorvatské (Sredisnja Hrvatska a Zagrebacka regija) a ukrajinské (Lvivská a Zakarpatská oblast).

Ve druhém kroku byly příslušné objemy ekonomické aktivity výchozích a cílových regionů kvantifikovány na základě ukazatele objemu vytvořeného regionálního HDP, který byl za účelem eliminace vlivů odlišné cenové úrovně přepočten podle koeficientů parity kupní síly (konsolidované údaje EUROSTATu za rok 2000). Ve třetím kroku pak byly vypočteny konkrétní hodnoty podle obou výše specifikovaných potenciálů dostupnosti za definované soubory regionů.

Pro výpočet hodnot všeobecného potenciálu dostupnosti, zohledňujícího reálný ekonomický význam jednotlivých regionů, byl použit gravitační model upravený do následujícího tvaru:

$$P_{vc} = \sum_{c=1}^n \frac{M_v \times M_c}{D_{vc}}$$

kde

P_{vc} = potenciál regionu v (výchozí region) v interakci s regiony c (cílové regiony),

M_v = objem ekonomické aktivity v regionu v ,

M_c = objem ekonomické aktivity v regionech c ,

D_{vc} = vzdálenost mezi regionem v a regiony c ,

n = počet cílových regionů.

Podle zjištěných výsledků lze soubor českých krajů rozčlenit do tří základních klasifikačních skupin. Do první skupiny spadá pouze Pražský kraj s vysoce nadprůměrnou hodnotou všeobecného potenciálu dostupnosti, která je v rozhodující míře podmíněna srovnatelně vysokou úrovní tvorby regionálního HDP. Do následující druhé skupiny s mírně nadprůměrnou až mírně podprůměrnou úrovní potenciálu dostupnosti spadá Středočeský, Jihomoravský, Ústecký, Plzeňský, Moravskoslezský a Jihočeský kraj (u Jihomoravského a zejména pak u Moravskoslezského kraje je úroveň potenciálu dostupnosti determinována silně nadprůměrnou hodnotou regionálního HDP, u zbývajících krajů lze diferenciaci mezi odpovídajícími vlivy generovanými hodnotou HDP a vzdáleností od hlavních zahraničních koncentrací ekonomické aktivity považovat za nepříliš významnou). Zbývajících sedm krajů, tj. kraj Královéhradecký, Pardubický, Liberecký, Karlovarský, Vysočina, Olomoucký a Zlínský bylo zařazeno do třetí skupiny, vyznačující se podprůměrnou úrovní potenciálu dostupnosti (pro tyto kraje je charakteristický především výrazně podprůměrný objem vytvářeného regionálního HDP).

Podle úrovně individuálního potenciálu dostupnosti, konstruovaného na základě vyjádření reálného významu vzdálenosti z pohledu firem a spotřebitelů prostřednictvím agregovaných hodnot regionálního HDP příslušných cílových regionů, které splňují stanovená kritéria efektivní vzdálenosti, se do první skupiny s vysoce nadprůměrnými hodnotami řadí kraje Karlovarský, Plzeňský a Ústecký (zejména u prvních dvou lze počítat s výrazným pozitivním působením dostupnosti na jejich ekonomický rozvoj). Do následující skupiny s odpovídajícími hodnotami potenciálu dostupnosti oscilujícími kolem průměru bylo opět zařazeno šest krajů – Pražský, Středočeský, Liberecký, Jihočeský, Královéhradecký a Pardubický (s pozitivními vlivy potenciálu dostupnosti může počítat především Liberecký kraj). Do nejhůřší skupiny pak přísluší zbývajících pět krajů – Vysočina, Jihomoravský, Olomoucký, Zlínský a Moravskoslezský.

Syntézou obou potenciálů dostupnosti byly vytvořeny tři konečné typologické skupiny s vysokou, střední a nízkou hodnotou komponenty dostupnosti. Do první skupiny bylo vzhledem k extrémním hodnotám všeobecného potenciálu dostupnosti zařazeno pouze Hlavní město Praha (regionální HDP Prahy je přibližně 2,4 x vyšší než u druhého kraje v pořadí). Výrazná většina krajů byla zařazena do průměrné skupiny. Odpovídající soubor tvoří Středočeský, Plzeňský, Ústecký, Jihomoravský, Jihočeský, Karlovarský, Liberecký, Královéhradecký a Pardubický kraj (pouze v případě Jihomoravského kraje se setkáváme s lepším zařazením v případě všeobecného potenciálu dostupnosti, u Středočeského a Jihočeského kraje je zařazení shodné, a celkem 6 krajů tedy vykazuje lepší zařazení v případě individuálního potenciálu dostupnosti). Zbývajících čtyři kraje, tj. Moravskoslezský, Vysočina, Olomoucký a Zlínský pak byly zařazeny do třetí skupiny s nízkými hodnotami dostupnosti (z nich pouze Moravskoslezský kraj

byl v případě všeobecného potenciálu dostupnosti zařazen do lepší než nejhorší skupiny).

V širším „západoevropském“ kontextu se geografická poloha ČR jeví v rámci nových členských zemí EU jako jednoznačně nejvýhodnější. V případě osobní dopravy v kombinaci letadlo/silnice/železnice patří např. Hlavní město Praha do nejvyšší kategorie regionů EU, charakterizované dosažitelností 100 a více mil. obyvatel během 3 hodin. Z výsledků dále vyplývá zřetelná dominance německých regionů, které se na úhrnné hodnotě všeobecného potenciálu dostupnosti podílejí přibližně 60 %. Následují rakouské a polské regiony s přibližně 15 % podílem a s výrazným odstupem pak slovenské (4,0 %) a maďarské (3,5 %) regiony. Význam faktoru sousedství pro ekonomický rozvoj ČR dokumentují údaje o zahraničním obchodu, jež u čtyř sousedních zemí v období 2000 až 2004 vykazují téměř 57 % podíl na exportu, a více než 46 % podíl na importu ČR (v obou případech však převládá mírně klesající trend). Sousední země tak zaujímají první čtyři místa v žebříčku nejvýznamnějších dovozců zboží z ČR. Na exportu ČR se z těchto zemí nejvýznamněji podílelo Německo (s téměř 65 % podílem), následované Slovenskem (15 %), Rakouskem (11 %) a Polskem (9 %).

Výše naznačenou převahu německých regionů dokumentuje i tabulka s pořadím deseti nejvýznamnějších zahraničních regionů podle jednotlivých krajů ČR (všeobecný potenciál dostupnosti naznačující hlavní směry ekonomické spolupráce českých a zahraničních regionů) a rovněž další tabulka prezentující exportní orientaci krajů (u všech krajů se jako nejvýznamnější exportní země prosazuje Německo, které je s odstupem následováno Slovenskem, figurujícím jako druhá nejvýznamnější exportní země zejména u moravských krajů; dalšími významnými exportními zeměmi jsou pak Polsko, Rakousko a dále Francie s Velkou Británií).

Tabulka č. 1: Pořadí deseti nejvýznamnějších cílových regionů (regionální centra) podle krajů ČR

kraj/pořadí	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Praha	Mü	Frf	Stg	Ber	W	Drs	Nrn	Kar	Ess	Li
Středočeský	Mü	Frf	Stg	Ber	W	Drs	Nrn	Kar	Ess	Li
Jihočeský	Mü	Li	W	Frf	Stg	Nie.	Ber	Nrn	Zür	Kar
Plzeňský	Mü	Frf	Stg	Nrn	Ess	Ber	W	Kö	Kar	Ess
Karlovarský	Mü	Frf	Stg	Che	Ess	Ber	Bay	Nrn	Kö	Ess
Ústecký	Drs	Mü	Ber	Frf	Stg	Ess	W	Ess	Che	Nrn
Liberecký	Mü	Ber	Frf	Stg	Drs	W	Ess	Wro	Kat	Ha
Královéhradecký	Mü	Frf	W	Ber	Stg	Kat	Wro	Nie	Nrn	Kar
Pardubický	Mü	W	Frf	Stg	Ber	Kat	Wro	Nie	Nrn	Kar
Vysočina	W	Mü	Frf	Nie	Ber	Kat	Li	Stg	Kar	Nrn
Jihomoravský	W	Mü	Nie	Kat	Ber	Bud	Linz	Bra	War	Nrn
Olomoucký	W	Kat	Mü	Nie	Ber	Bud	War	Wro	Li	Nrn
Zlínský	W	Kat	Mü	Nie	Ber	Bud	War	Li	Bra	Wro
Moravskoslezský	Kat	W	War	Ber	Kra	Wro	Nie	Bud	Li	Poz

Užité zkratky krajů: PR – Pražský, STČ – Středočeský, JČ – Jihočeský, PL – Plzeňský, KV – Karlovarský, UL – Ústecký, LB – Liberecký, HK – Královéhradecký, PU – Pardubický, VY – Vysočina, JM – Jihomoravský, OL – Olomoucký, ZL – Zlínský, MS – Moravskoslezský.

Užité zkratky cílových regionů: Mü – München, Frf – Frankfurt, Stg – Stuttgart, Ber – Berlin, Ha – Hamburg, W – Wien, Drs – Dresden, Nrn – Nürnberg, Kar – Karlsruhe, Ess – Essen, Li – Linz, Kö – Köln, Che – Chemnitz, Bay – Bayreuth, Nie – Niederöst, Wro – Wrocław, Kat – Katowice, Bud – Budapešť, Bra – Bratislava, War – Warszawa, Kra – Krakov, Poz – Poznaň, Zür – Zürich.

Ve výše uvedeném kontextu je třeba ještě učinit zmínku o určitých diferenciačních, resp. odlišných rysech, projevujících se v prostorově-ekonomické organizaci českého a moravského prostoru. V české části jednoznačně dominuje hlavní město Praha, pod jejímž integrujícím vlivem došlo k radiálnímu uspořádání vnitrostátních a mezinárodních ekonomických vazeb na ně navazujících. Ke zformování významově srovnatelných tangenciálních vazeb zde proto dochází pouze výjimečně (spíše se jedná o určité náznaky těchto vazeb, jejichž perspektivní prohlubování lze ovšem považovat za významný nástroj snižování územních disparit). Moravský prostor je již Prahou integrován pouze částečným způsobem – nejvyšší interakční potenciál v tomto směru vykazují kraje Vysočina a Jihomoravský. Ten pak v současnosti hraje nejvýznamnější roli v integraci moravského prostoru. Směr a intenzita této integrace byly výrazně ovlivněny transformací české ekonomiky, zejména v souvislosti s oslabením integrační síly ostravské průmyslové aglomerace procházející ekonomickou restrukturalizací. Z infrastrukturního hlediska je celý česko-moravský prostor integrován především trasou IV. multimodálního koridoru transevropské sítě v trase Berlin – Praha – Brno – Břeclav – Bratislava/Wien, s vedlejší větví A v trase Nürnberg –

Praha. Na rozdíl od českých krajů nebyl u krajů moravských identifikován jako nejvýznamnější některý z „německých“ nosných integračních směrů – tuto úlohu hraje v případě krajů Vysočina, Jihomoravského, Zlínského a Olomouckého směr vídeňský, a v případě Moravskoslezského kraje pak směr hornoslezský. Z hlediska rozvoje vnějších ekonomických vztahů většiny moravských krajů tyto skutečnosti dále podtrhují význam konstituování tzv. východomoravské tangenciální osy, která je infrastrukturně formalizována větví B VI. multimodálního koridoru transevropské sítě v trase Gdaňsk– Warszawa – Katowice – Ostrava – Olomouc/Zlín – Brno/Břeclav – Bratislava (perspektivně lze počítat s jejím rozvinutím do podoby severojižní středomořsko – baltské osy Milano – Wien – Sankt Peterburg, napojené na již konstituovanou podunajskou rozvojovou osu v trase Budapešť – Wien – München – Stuttgart). Pro ekonomickou integraci České republiky a dalších středoevropských zemí, které byly v roce 2004 přijaty do EU, však v současnosti lze za rozhodující pokládat napojení na historickou hlavní geoeconomickou evropskou osu probíhající ze střední Anglie přes země Beneluxu a Porýní do severní Itálie prostřednictvím spojovací západní osy Praha – Nürnberg – Frankfurt a. M./Stuttgart.

Tabulka č. 2: Pořadí sedmi nejvýznamnějších cílových zemí podle exportu z krajů ČR (2004)

kraj/pořadí	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Praha	DE	SK	AT	HU	NL	F	PL
Středočeský	DE	NL	SK	PL	UK	F	AT
Jihočeský	DE	AT	F	IT	SK	UK	PL
Plzeňský	DE	UK	BE	AT	SK	IT	PL
Karlovarský	DE	PL	SK	IT	HU	AT	BE
Ústecký	DE	PL	UK	SK	BE	IT	F
Liberecký	DE	F	UK	SK	BE	AT	PL
Královéhradecký	DE	SK	UK	F	PL	IT	AT
Pardubice	DE	UK	F	NL	IT	AT	SK
Vysočina	DE	F	AT	SK	IT	PL	UK
Jihomoravský	DE	SK	IT	AT	USA	PL	F
Olomoucký	DE	SK	PL	HU	UK	AT	F
Zlínský	DE	SK	PL	F	UK	IT	AT
Moravskoslezský	DE	SK	PL	AT	HU	IT	BE

Poznámka: DE = Německo, SK = Slovensko, AT = Rakousko, HU = Maďarsko, F = Francie, NL = Nizozemí, PL = Polsko, UK = Velká Británie, IT = Itálie

Závěrem této části je účelné zdůraznit, že regiony s vyššími hodnotami celkového potenciálu dostupnosti mají přístup k většímu objemu ekonomické aktivity v daném rozsahu „efektivní“ vzdálenosti než regiony s nižším potenciálem dostupnosti. Z makroekonomického pohledu jsou proto tyto regiony považovány za regiony s relativně výhodnou pozicí pro další ekonomický rozvoj. Reálné využití těchto

příznivých předpokladů ovšem závisí na struktuře jejich ekonomiky (ekonomická citlivost) a zejména na jejich výhodách či nevýhodách determinovaných odpovídajícím potenciálem reakce.

2.2. Ekonomická citlivost

Komponenta ekonomické citlivosti obecně charakterizuje míru strukturálního přizpůsobení zkoumané ekonomiky rozhodujícím trendům a procesům indukovaným na vyšších hierarchických úrovních světové ekonomiky (v našem případě je potřebné tuto úroveň rozšířit i na národní ekonomiku). V tomto směru vycházíme z hypotézy, že vyšší úroveň přizpůsobení dané ekonomiky obecně stimuluje i vyšší úroveň její konkurenceschopnosti, neboť to logicky znamená i její vyšší zapojení do globální ekonomiky.

Za nejkompexnější ukazatel strukturálního přizpůsobení lze považovat aktuální míru nezaměstnanosti, odrážející rovnováhu na trhu práce. Její úroveň je výsledkem interakce poptávky po pracovních silách (rostoucí poptávka signalizuje dobrou tržní pozici poptávajících firem) a odpovídající nabídky. Vypovídací schopnost míry nezaměstnanosti v daném směru je ovšem komplikována např. odlišnou prostorovou dimenzí procesů utváření poptávky a nabídky – zatímco poptávka je determinována především faktory makroregionální (globální) až mezoregionální úrovně, nabídka pracovních sil je determinována především mikroregionálními faktory. To má pochopitelně významný vliv na utváření rovnováhy na pracovních trzích (např. prohlubování nerovnováhy v důsledku odlišných trajektorií vývoje poptávky a nabídky z hlediska kvality pracovních sil). Nerovnováha na regionálních trzích práce je primárně překonávána prostřednictvím dojížděky za zaměstnáním. V dlouhodobém časovém horizontu se pak může stát významným migračním faktorem měnícím prostorovou strukturu osídlení. Na zkoumané, tj. mezoregionální úrovni lze však, míru nezaměstnanosti považovat za výchozí ukazatel strukturálního přizpůsobení (zejména s ohledem na naznačené principy územní dělby práce).

Pro kvantifikaci míry nezaměstnanosti jsou k dispozici dva základní zdroje dat: tzv. registrovaná míra nezaměstnanosti (vypočítávaná na základě poptávky uchazečů o zaměstnání registrovaných na úřadech práce) a tzv. obecná míra nezaměstnanosti, získávaná prostřednictvím výběrových šetření pracovních sil (VŠPS – pravidelná čtvrtletní šetření realizovaná v roce 2005 na souboru cca 62 tis. respondentů). Podle oficiální metodiky ČSÚ se míra nezaměstnanosti na úrovni celé ČR, krajů a okresů počítá na základě VŠPS. Odpovídající údaje proto byly použity i v našem případě.

Tabulka č. 3: Obecná míra nezaměstnanosti podle krajů v %

kraj	2000	2001	2002	2003	2004
Pražský	4,2	3,9	3,6	4,2	3,9
Středočeský	7,5	6,7	4,9	5,2	5,4
Jihočeský	5,8	5,6	5,0	5,2	5,7
Plzeňský	6,2	5,8	4,7	5,3	5,8
Karlovarský	8,4	7,4	7,5	6,4	9,4
Ústecký	16,0	13,3	12,7	13,0	14,5
Liberecký	6,2	6,2	4,7	6,1	6,4
Královéhradecký	6,1	6,1	4,2	5,8	6,6
Pardubický	8,3	6,4	7,2	7,6	7,0
Vysočina	6,8	6,1	5,1	5,3	6,8
Jihomoravský	8,3	8,5	7,6	8,0	8,3
Olomoucký	12,8	10,4	9,6	9,6	12,0
Zlínský	8,1	8,5	7,9	7,5	7,4
Moravskoslezský	14,3	14,3	13,3	14,7	14,5
Česká republika	8,8	8,1	7,3	7,8	8,3

Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka 2005

V souladu s informacemi obsaženými v tabulce byly do první skupiny s nízkou mírou nezaměstnanosti (a tedy vysokou mírou celkového strukturálního přizpůsobení) zařazeny kraje Jihočeský, Středočeský, Plzeňský a Hlavní město Praha. Nejnižší nezaměstnaností zde vyniká Hlavní město Praha, nejpříznivější dynamiku vývoje ve sledovaném období však zaznamenal kraj Středočeský. Polovina krajů byla zařazena do střední skupiny – Královéhradecký, Liberecký, Vysočina, Pardubický, Zlínský, Karlovarský a Jihomoravský kraj. Tuto skupinu lze podle relací k průměrné hodnotě za celou ČR dále rozdělit na dvě podskupiny; do první podskupiny charakteristické podprůměrnou mírou nezaměstnanosti v období 2000 až 2004 byly zařazeny první čtyři kraje. Do poslední skupiny s vysokou mírou nezaměstnanosti pak byly zařazeny zbývající kraje, tedy kraj Olomoucký, Moravskoslezský a Ústecký. Z této skupiny se ovšem poněkud vyčleňuje Olomoucký kraj, který ve sledovaném období zaznamenal více než dvojnásobně nižší převýšení průměrné úrovně ČR než oba zbývající kraje.

Jako doplňkový ukazatel hodnocení ekonomické citlivosti byl použit strukturální podíl odvětví, u kterých země EU 15 dlouhodobě ztrácí konkurenceschopnost (zejména ve vztahu k rozvojovým zemím s výrazně nižšími náklady práce či dalšími výhodami generovanými např. dostupností nerostných surovin), či jejichž vývoj je poznamenán dlouhodobou stagnací. Jde především o těžební průmysl (kromě těžby ropy a zemního plynu) a dále odvětví resp. odvětvové skupiny textilní výroby (včetně oděvní a kožedělné výroby), rafinérské, chemické,

hutnické, strojírenské a rovněž potravinářské výroby.³ Mezi citlivá odvětví je dále v EU 15 řazen potravinářský průmysl a rovněž zemědělství (stagnace poptávky v důsledku populačního vývoje). Nejsou tedy mezi ně zahrnována odvětví spadající do terciárního sektoru, která jsou z velké části orientována na regulované národní příp. pouze regionální či lokální trhy. Výše uvedený soubor „citlivých“ odvětví byl na základě provedených analýz upraven na podmínky ČR. V tomto směru lze konstatovat, že v souladu s výraznou závislostí české ekonomiky na trhu EU provedené změny ve vymezení souboru průmyslových citlivých odvětví nemají zásadní charakter. Nejvýznamnější změnou je zúžení odvětvové skupiny strojírenského průmyslu pouze na výrobu ostatních dopravních zařízení, jejímž hlavním důvodem jsou odlišné vývojové charakteristiky strojírenských odvětví v ČR ve srovnání s celkovým vývojem v EU 15. České zemědělství získává po vstupu do EU značné dotace v rámci Společné zemědělské politiky, které pochopitelně příznivě ovlivňují ekonomickou situaci příslušných podnikatelských subjektů (v souvislosti s reformou této politiky indukovanou tlakem WTO lze potenciální hrozby očekávat až po ukončení nastupujícího plánovacího období EU). V souladu s výše uvedenými skutečnostmi proto bylo zemědělství dočasně vyjmuta ze souboru citlivých odvětví. Vybraný soubor citlivých odvětví zpracovatelského průmyslu je dále charakterizován podrobněji.

Výroba potravin a nápojů (OKEČ 15)

Odvětví má více než 12 % podíl na tržbách v celém zpracovatelském průmyslu a přibližně 10 % podíl na zaměstnanosti (tempo vývoje tržeb je nižší než v celém zpracovatelském průmyslu). Záporné saldo bilance zahraničního obchodu se neustále prohlubuje.

Tabulka č. 4: Vývoj vybraných ukazatelů v odvětví výroby potravin a nápojů

	2000	2001	2002	2003	2004	04/00
tržby v mld. Kč b.c.:	239,5	258,2	262,5	257,1	267,2	1,12
tuzemská spotřeba v mld. Kč b.c.:	251,4	268,1	276,2	272,4	284,8	1,13
export v mld. Kč b.c.:	32,3	37,8	34,4	36,9	47,5	1,47
import v mld. Kč b.c.:	44,2	47,7	48,1	52,2	65,1	1,47
obchodní saldo:	-11,9	-9,9	-13,7	-15,3	-17,6	

Zdroj: MPO ČR, vlastní výpočty.

Textilní, oděvní a kožedělný průmysl (OKEČ 17 - T, 18 - O, 19 - K)

Podíl odvětví na tržbách celého zpracovatelského průmyslu se pohybuje kolem 3,5 % (klesající objem tržeb, zejména v kožedělném průmyslu), na zaměstnanosti pak kolem 6,5 %. Celkové saldo

³ Viz např. studie European Commission: Aggregate and regional impact – Regional growth and convergence. Luxembourg 1997.

obchodní bilance nabývá od roku 2002 záporných hodnot, a to především zásluhou kožedělného průmyslu.

Tabulka č. 5: Vývoj vybraných ukazatelů v odvětví textilního, oděvního a kožedělného průmyslu (v mld. Kč b.c.)

	2000	2001	2002	2003	2004	04/00
tržby: T	56,0	61,2	53,1	52,3	52,7	0,94
O	19,8	19,4	20,9	17,4	17,6	0,89
K	9,7	9,2	7,6	6,4	6,2	0,65
Σ	85,5	89,8	81,6	76,1	76,5	0,90
tuzem. spotř.: T	51,9	54,7	50,9	47,8	49,0	0,94
O	11,9	13,2	17,9	15,1	18,0	1,51
K	14,7	15,5	15,8	14,4	14,8	1,01
Σ	78,5	83,4	84,6	77,3	81,8	1,04
export: T	47,9	52,5	46,6	48,8	53,4	1,11
O	22,0	21,7	18,7	17,8	22,6	1,03
K	9,1	9,4	7,4	6,6	8,2	0,90
Σ	79,0	83,6	72,7	73,2	84,2	1,07
import: T	43,9	46,0	44,4	44,3	49,7	1,13
O	14,0	15,5	15,8	15,5	23,1	1,65
K	14,1	15,7	15,5	14,6	16,7	1,19
Σ	72,0	77,2	75,7	74,4	89,5	1,24
obchodní saldo: T	4,1	6,5	2,2	4,5	3,7	
O	7,9	6,2	2,9	2,4	-0,5	
K	-5,0	-6,3	-8,1	-8,1	-8,5	
Σ	7,00	6,4	-3,0	-1,2	-5,3	

Zdroj: MPO ČR, vlastní výpočty

Rafinérský a chemický průmysl (OKEČ 23.2- R a 24 - CH)

Tržby v rafinérském průmyslu mají kolísavou tendenci (při celkové stagnaci ve sledovaném období), což je způsobeno především vývojem světových cen ropy. Na tržbách zpracovatelského průmyslu se chemický průmysl podílí 5,3 %, jeho odpovídající podíl na počtu zaměstnanců činí přibližně 3 %. Saldo obchodní bilance je záporné a neustále se prohlubuje.

Tabulka č. 6: Vývoj vybraných ukazatelů v odvětví rafinérského a chemického průmyslu (v mld. Kč b.c.)

	2000	2001	2002	2003	2004	04/00
tržby: R	60,1	57,1	49,9	56,3	48,7	0,81
CH	119,9	118,8	109,9	112,7	132,4	1,10
Σ	180,0	175,9	159,8	169,0	181,1	1,01
tuzem. spotř.: R	80,7	77,2	63,9	71,9	68,9	0,85
CH	177,2	185,2	180,7	191,8	215,8	1,22
Σ	257,9	262,4	244,6	263,7	284,7	1,10
export: R	10,8	12,2	10,8	10,6	13,4	1,25
CH	74,0	76,0	67,7	73,6	97,2	1,31
Σ	84,8	88,2	78,5	84,2	110,7	1,31
import: R	31,4	32,3	24,8	26,2	33,6	1,07
CH	131,3	142,4	138,5	152,7	180,7	1,38
Σ	162,7	174,7	163,3	178,9	214,3	1,32
obchodní saldo: R	-20,6	-20,1	-14,0	-15,6	-20,1	
CH	-57,3	-66,4	-70,8	-79,1	-83,4	
Σ	-77,9	-86,5	-84,8	-94,7	-103,6	

Zdroj: MPO ČR, vlastní výpočty

Výroba základních kovů a hutních výrobků (OKEČ 27)

Podíl odvětví na tržbách celého zpracovatelského průmyslu činil v roce 2004 cca 9,3 % a na zaměstnanosti 4,5 % (tržby rostly ve sledovaném období sice rychleji než v celém zpracovatelském průmyslu, tento vývoj je však jednoznačně podmíněn prudkým zvýšením poptávky na světových trzích v roce 2004 – v předchozích letech odvětví zaznamenalo podprůměrný vývoj tržeb). Saldo obchodní bilance je záporné a má kolísavou tendenci.

Tabulka č. 7: Vývoj vybraných ukazatelů v odvětví výroby kovů (v mld. Kč b.c.)

	2000	2001	2002	2003	2004	04/00
tržby:	128,7	138,8	123,5	142,4	200,9	1,56
tuzemská spotřeba:	149,8	158,5	141,1	158,3	222,8	1,49
export:	67,8	73,5	68,2	76,4	110,1	1,62
import:	88,9	93,2	85,8	92,3	132,0	1,48
obchodní saldo:	-21,1	-19,7	-17,6	-15,9	-21,9	

Zdroj: MPO ČR, vlastní výpočty

Výroba ostatních dopravních prostředků a zařízení (OKEČ 35)

Toto odvětví jako celek zaujímá pouze 1 % podíl na tržbách ve zpracovatelském průmyslu a zaměstnává asi 1,5 % zaměstnanců (tržby rostou pomaleji než v celém zpracovatelském průmyslu).

Obchodní saldo kolísá, ale ve sledovaném období bylo převážně kladné.

Tabulka č. 8: Vývoj vybraných ukazatelů v odvětví výroby ostatních dopravních zařízení (v mld. Kč b.c.)

	2000	2001	2002	2003	2004	04/00
tržby:	20,8	26,3	24,3	27,7	25,6	1,23
tuzemská spotřeba:	22,0	24,0	22,3	29,0	21,9	1,00
export:	15,5	18,8	15,5	19,0	22,4	1,45
import:	16,7	16,5	13,5	20,3	18,7	1,12
obchodní saldo:	-1,2	2,3	2,0	-1,3	3,7	

Zdroj: MPO ČR, vlastní výpočty

Vyjádření pravděpodobnostního vlivu faktoru ekonomické citlivosti na ekonomický rozvoj jednotlivých krajů vychází z relativního významu zaměstnanosti v citlivých odvětvích (dobývání nerostných surovin, zpracovatelský průmysl). Zastoupení ekonomicky citlivých odvětví (ECO) v jednotlivých krajích je přehledně dokumentováno v následující tabulce.

Tabulka č. 9: Zastoupení ekonomicky citlivých odvětví v průmyslové výrobě podle krajů ČR (počet pracovníků v v tis. osob v roce 2004)

OKEČ Kraj	10, 12, 13, 14	15	17, 18, 19	23, 24	27	35	mezi- součet	celk. součet 10-37	% podíl ECO
PR	0,0	12,0	3,0	4,6	1,5	3,5	24,6	96,4	25,5
STČ	2,4	16,1	4,5	6,4	3,9	3,4	36,7	153,8	23,9
JČ	1,0	10,0	8,3	1,2	1,2	0,5	22,2	84,1	26,4
PL	0,9	10,0	4,4	0,6	2,4	1,4	19,7	88,0	22,4
KV	5,9	2,7	4,4	0,6	0,6	0,1	14,3	43,4	32,9
UL	11,7	9,4	7,3	7,3	2,4	1,3	39,4	100,1	39,4
LB	2,1	3,4	6,1	0,8	1,2	0,5	14,1	77,1	18,3
HK	0,1	6,7	12,5	1,8	2,7	0,3	24,1	85,8	28,1
PU	1,0	8,0	8,5	5,2	1,2	1,0	24,9	89,4	27,9
VY	1,6	9,4	9,4	0,6	0,6	0,3	21,9	82,0	26,7
JM	1,6	14,7	11,5	4,0	4,8	0,5	37,1	137,3	27,0
OL	0,8	10,7	9,0	1,2	4,2	2,5	28,4	86,5	32,8
ZL	0,2	8,7	7,7	2,6	1,8	1,5	22,5	98,0	23,0
MS	25,9	12,0	9,1	5,0	31,5	3,6	87,1	171,9	50,7
ČR	55,2	133,8	105,7	41,9	60,0	20,4	416,3	1393,8	29,9

Zdroj: MPO, ČSÚ, vlastní výpočty

V souladu se silným tlakem na restrukturalizaci citlivých odvětví průmyslu dochází k relativně rychlému poklesu jejich významu v rámci celého průmyslu, což lze dokumentovat téměř 20 % poklesem jejich podílu na zaměstnanosti v období let 1998 až 2004 (nejvyšší absolutní pokles zaměstnanosti zaznamenal hutnický průmysl, těžba nerostných surovin a potravinářský průmysl). Na základě uvedených informací byly do první skupiny s nízkým zastoupením citlivých odvětví (a tedy i se srovnatelně nízkým tlakem na strukturální přizpůsobení) zařazeny kraje Liberecký, Plzeňský, Zlínský a Středočeský.⁴ Více než polovina krajů (Hl. m. Praha, Jihočeský, Vysočina, Jihomoravský, Pardubický, Královéhradecký, Olomoucký a Karlovarský) byla zařazena do střední skupiny (z této skupiny se nadprůměrným podílem citlivých odvětví poněkud vyčleňují kraje Karlovarský a Olomoucký). Do poslední skupiny s vysokou mírou ekonomické citlivosti pak byla zařazeny pouze dva kraje: kraj Moravskoslezský (s přibližně polovičním podílem citlivých odvětví zapříčiněným historickým rozvojem hutního a těžebního průmyslu) a dále kraj Ústecký (těžební a chemický průmysl).

Agregací výsledků obou hodnocení pak dospíváme ke konečnému rozřídění krajů podle komponenty ekonomické citlivosti (ukazatelí míry nezaměstnanosti byla přiřazena dvojnásobně vyšší váha). Do první skupiny s nízkou úrovní citlivosti byla zařazeny kraje Středočeský, Plzeňský, Liberecký, Jihočeský a Hlavní město Praha. Naopak do skupiny s vysokou ekonomickou citlivostí pak byly zařazeny kraje Moravskoslezský, Ústecký a dále i Olomoucký. Zbývajících šest krajů, tj. Vysočina, Královéhradecký, Zlínský, Pardubický, Jihomoravský a Karlovarský bylo zařazeno do skupiny se střední úrovní ekonomické citlivosti.

2.3. Potenciál ovlivnění

Dílčí syntéza (resp. průnik) obou výše analyzovaných komponent, tj. dostupnosti a ekonomické citlivosti, vypovídá o pravděpodobné míře pozitivního resp. negativního ovlivnění ekonomického rozvoje jednotlivých krajů, zejména pokud jde o rozhodující procesy vyššího řádu, generované globalizací světové ekonomiky a v našem případě i politicko-ekonomickou integrací Evropy. Výsledkem klasifikační procedury je poziční ukazatel potenciálu ovlivnění. K jeho konstrukci je nutno poznamenat, že zatímco v případě dostupnosti je větší blízkost k nejvýznamnějším koncentracím ekonomických aktivit obecně hodnocena jako rozvojová výhoda (viz všeobecně pozorovatelná tvorba územně integrovaných konvergenčních klubů, sdružujících regiony s podobnou úrovní ekonomického rozvoje), v případě ekonomické citlivosti její vyšší úroveň obecně indikuje nedostatečnou

⁴ Na tomto místě je ovšem třeba zdůraznit, že se jedná o pravděpodobnostní závěry, které mohou být výrazně modifikovány zejména nepříznivým vývojem velkých podniků či hnacích firem působících v daném regionu.

míru strukturálního přizpůsobení regionálních ekonomik rozhodujícím trendům a procesům probíhajícím na nadregionální/globální úrovni (v tomto směru vycházíme z hypotézy, že vyšší míra ekonomické citlivosti odráží vysokou míru strukturální inercie regionální ekonomiky (resp. dlouhodobě nízkou míru jejího ovlivnění externími faktory odvíjejícími se od původní konkurenční výhody, která byla v dalším vývoji objektivizována, příp. i potlačena) v průběhu procesu liberalizace mezinárodního obchodu – zejména ekonomicky rozvinutější země byly logicky vystaveny rostoucím tlakům na přizpůsobení a v tomto kontextu je vyšší úroveň ekonomické citlivosti hodnocena jako nevýhoda).

Tabulka č. 10: Potenciál ovlivnění

ekonomická citlivost	potenciál dostupnosti		
	<i>vysoký</i>	<i>střední</i>	<i>nízký</i>
<i>nízká</i>	PR	STČ, JČ, PL, LB	
<i>střední</i>		KV, HK, PU, JM	VY, ZL
<i>vysoká</i>		UL	OL, MS

V souladu s údaji uvedenými v tabulce zjišťujeme nadprůměrný (rozvojově pozitivní) potenciál ovlivnění u Hl. m. Prahy (typ 1 s vysokou dostupností a nízkou citlivostí) a dále u kraje Libereckého, Plzeňského, Středočeského a Jihočeského (typ 2 se střední dostupností a nízkou citlivostí). Naopak podprůměrný (rozvojově negativní) potenciál ovlivnění vykazují kraje Moravskoslezský a dále Olomoucký (typ 9 s nízkou dostupností a vysokou citlivostí), kraj Ústecký (typ 8 se střední dostupností a vysokou citlivostí) a kraje Zlínský a Vysočina (typ 6 s nízkou dostupností a střední citlivostí). Do skupiny se střední úrovní potenciálu ovlivnění pak spadají zbývající kraje Karlovarský, Pardubický, Jihomoravský a Královéhradecký (typ 5 se střední úrovní dostupnosti i citlivosti). Lze konstatovat, že zejména ve střednědobém časovém horizontu mají lepší rozvojové předpoklady kraje spadající do nadprůměrné skupiny, neboť ty mohou lépe využívat pozitivní efekty generované větší blízkostí k hlavním domácím a zejména zahraničním koncentracím ekonomických aktivit (v tomto směru můžeme říci, že dynamický rozvoj Hlavního města Prahy je kromě jiných faktorů ve významné míře stimulován i nejlepší úrovní komponenty dostupnosti v rámci celé ČR). Naopak pozici regionů spadajících do podprůměrné skupiny lze obecně hodnotit jako nevýhodnou, neboť tyto regiony vesměs disponují srovnatelně nízkým potenciálem dostupnosti. Většina z nich je dále vystavena silným konkurenčním tlakům na přizpůsobení své ekonomické struktury, spojeným s vysokou úrovní nezaměstnanosti (Moravskoslezský, Ústecký a v menší míře i Olomoucký kraj). Na druhé straně však dlouhodobý tlak na přizpůsobení strukturálně postižených regionů indukuje i výrazné podněty k jejich perspektivnímu rozvoji. Výše uvedené informace lze doplnit v tom smyslu, že nadprůměrnou

zaměstnanost v primárním sektoru, která zvyšuje potenciální rozvojová ohrožení v dlouhodobém časovém horizontu, vykazují zejména kraje Vysočina, Jihomoravský a Královéhradecký. Naopak s dlouhodobě stabilizujícími vlivy terciárního sektoru (jenž je relativně méně citlivý na externími (globálními) vlivy podmíněné výkyvy v poptávce) na zaměstnanost lze kromě Hl. m. Prahy počítat zejména v krajích Jihomoravském, Karlovarském a Středočeském.

Závěrem je zapotřebí poznamenat, že v konkrétních podmínkách jednotlivých zemí a regionů hraje potenciál ovlivnění často rozdílnou významovou roli. Jeho vlivy totiž mohou být zastíněny působením dalších faktorů (např. celkovým charakterem socioekonomické regulace včetně rozdílné úrovně liberalizace trhu či charakterem jejich ekonomiky resp. konkurenceschopnosti – nákladově či znalostně založená konkurenceschopnost). V interakci s příslušným potenciálem reakce (jehož hlavními komponentami jsou ekonomická úroveň a kvalita podnikatelského prostředí) je tedy třeba počítat jak s vytvářením „ohnisek rozvoje“, tak s vytvářením „ohnisek krize“.

2.4. Ekonomická úroveň

Ekonomická úroveň dané země resp. regionu v podstatě vypovídá o úrovni jeho produkční aktivity (hodnota veškerých finálních statků a služeb vyprodukovaných v čase) a lze ji podmíněně chápat i jako základní indikátor konkurenceschopnosti. Vyšší ekonomická úroveň obvykle znamená i vyšší schopnost akumulace vnějších podnětů v rozvoji dané země či regionu. Za základní indikátor ekonomické úrovně je všeobecně považována intenzita tvorby HDP. Při interpretaci regionálních hodnot ukazatele HDP je ovšem třeba mít na paměti jistá zkrácení, generovaná užitou metodou jeho zjišťování.⁵ Konkrétní hodnoty regionálního HDP v tržních (běžných) cenách na obyvatele jsou uvedeny v následující tabulce.

⁵ V případě ČR jsou odpovídající propočty regionálního HDP k dispozici v použité metodice top-down, vycházející z údajů o přidané hodnotě za institucionální jednotky (odpovídající doplňkové přínosy místně odloučených provozních, resp. činnostních jednotek jsou pouze odhadnuty).

Tabulka č. 11: Regionální diference HDP podle krajů ČR

kraj	HDP v tis. Kč b. c. na obyvatele							04/95	04/00
	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2004		
PR	243,4	389,4	417,4	477,7	488,8	508,7	547,1	2,25	1,31
STČ	127,3	193,7	204,6	217,1	227,9	237,8	253,9	2,00	1,24
JČ	129,8	178,5	187,0	196,3	214,5	225,0	241,4	1,86	1,29
PL	139,8	186,6	199,4	213,6	216,7	234,0	251,1	1,80	1,26
KV	133,5	163,9	173,8	178,5	193,0	202,2	216,6	1,62	1,25
UL	138,8	170,9	174,5	182,5	192,5	208,5	229,1	1,65	1,31
LB	123,6	170,8	180,1	190,7	204,7	205,9	221,0	1,79	1,23
HK	127,6	178,6	191,1	200,2	215,0	230,3	244,5	1,92	1,28
PU	126,4	169,6	179,0	188,9	199,7	214,3	230,9	1,83	1,29
VY	126,5	173,7	185,5	208,0	206,2	216,3	234,5	1,85	1,26
JM	131,4	179,2	188,8	204,6	219,8	235,1	254,7	1,94	1,35
OL	116,5	154,8	162,7	171,2	182,8	195,3	211,5	1,82	1,30
ZL	123,2	158,7	163,2	175,7	184,3	197,2	222,6	1,81	1,36
MS	128,7	169,4	176,5	188,2	189,6	207,6	222,9	1,73	1,26
Průměr	136,9	188,4	198,8	213,8	224,0	237,0	255,9	1,87	1,29

Zdroj: ČSÚ

Z tabulky jasně vyplývá dominantní pozice Prahy, jejíž HDP na obyvatele v roce 2004 dosáhl hodnoty převyšující odpovídající krajský průměr ČR o 114 % (přibližně 143 % průměru EU 25 dle HDP v paritě kupní síly oproti 71 % za celou ČR). Tato skutečnost je kromě výše naznačených zkreslujících vlivů užití metody výpočtu regionálního HDP rovněž ovlivněna i specifickým postavením tzv. městských regionů, u kterých je úroveň HDP zvyšována dojížděnkou za prací ze sousedních regionů (produkt vytvořený dojíždějícími pracovníky je logicky započítáván podle místa jejich pracoviště). Z hlediska podílu na úhrnné hodnotě HDP ČR zaujímala v roce 2004 nejvýznamnější pozici Praha (23,4 %), s výrazným odstupem následovaná Středočeským (10,5 %), Jihomoravským (10,4 %) a Moravskoslezským (10,0 %) krajem. Naopak nejnižší podíl zaznamenal Karlovarský kraj (2,4 %) a dále kraje Liberecký (3,4 %) a Pardubický (4,2 %). Pomineme-li specifické postavení Prahy, úroveň HDP na obyvatele se v ostatních krajích pohybuje v poměrně úzkém koridoru. Odpovídající hodnoty HDP v roce 2004 kolísaly od 99 % krajského průměru dosažených v Jihomoravském a Středočeském kraji, po 83 % v kraji Olomouckém, resp. v případě užití hodnoty celorepublikového průměru od 94 % do

78 %. Variabilita v rámci daného souboru 13 krajů je tak přibližně pětkrát nižší než v rámci souboru všech krajů včetně Hlavního města Prahy. V souladu s tím nelze v souboru mimopražských krajů některý z nich z pohledu tvorby HDP jednoznačně označit za zaostávající. Popsanou situaci je možno interpretovat tak, že základním prostorovým rysem vývoje české ekonomiky pro roce 1989 je polarizace území ČR ve smyslu Praha – zbytek ČR (vývojové tendence růstu HDP však počínaje rokem 2001 dokládají postupné oslabování tohoto procesu). Toto konstatování je ovšem poněkud relativizováno skutečností, že výchozím prostorovým rámcem hodnocení je přijatý systém krajského členění ČR. V hypotetickém případě přijetí územně logičtější varianty vymezení Středočeského kraje včetně Prahy by odpovídající agregovaná hodnota regionálního HDP na obyvatele převyšovala průměr ČR již jen o přibližně 56 %. Nicméně základní tendence k polarizaci by ani tak nebyla zpochybněna (k tomu lze ještě poznamenat, že pozice Prahy je v daném směru zcela srovnatelná např. s pozicí Bruselu v Belgii, v rámci nových členských zemí EU má ovšem Praha spolu s Bratislavou nejvýraznější postavení).

Provedeme-li srovnání českých pohraničních regionů s odpovídajícími regiony sousedících zemí (úroveň NUTS 3) podle úrovně HDP na obyvatele v paritě kupní síly, pak všechny příslušné německé i rakouské regiony vykazují vyšší hodnoty a naopak všechny polské a slovenské regiony hodnoty nižší. Z pohledu českých krajů tak lze definovat následující typy sousedství:

Sousedství s ekonomicky vyspělejšími zahraničními regiony – Karlovarský, Plzeňský, Jihočeský, Ústecký a v širším smyslu i v blízkosti hranic se nacházející kraj Vysočina,

Sousedství s ekonomicky mírně vyspělejšími až méně vyspělými zahraničními regiony – Liberecký a Jihomoravský kraj,

Sousedství s ekonomicky méně vyspělými zahraničními regiony – Královéhradecký, Moravskoslezský, Olomoucký, Zlínský a Pardubický kraj.

V rámci užitého standardního třístupňového klasifikačního schématu podle ukazatele HDP na obyvatele byla na základě výsledků provedené analýzy do první skupiny charakteristické zřetelně nadprůměrnou úrovní tvorby HDP zařazena pouze Praha. Do druhé skupiny byly zařazeny kraje Středočeský, Jihomoravský, Plzeňský, Královéhradecký a Jihočeský, které ve zkoumaném období dočasně překročily resp. těsně se přiblížily hodnotám krajského průměru. Všechny zbývající kraje, nacházející se vzhledem ke srovnatelně extrémním hodnotám daného ukazatele dosahovaným v Praze zřetelně pod hodnotami krajského průměru, pak byly zařazeny do třetí skupiny.

S přihlédnutím k vypovídací schopnosti užitého ukazatele regionálního HDP i k výsledkům provedené klasifikace krajů se jako nezbytné jeví zařazení doplňujících ukazatelů, jejichž aplikace by umožnila žádoucí verifikaci pozice jednotlivých krajů v rámci dané komponenty. Po provedených analýzách byla pro tento účel vybrána oblast tvorby inovací jako rozhodujícího faktoru udržení či posílení dlouhodobé konkurenceschopnosti, kterou lze účelně interpretovat prostřednictvím ukazatelů cílených na hodnocení inovačního potenciálu firem.

Inovační schopnosti firem logicky představují rozhodující součást inovačního potenciálu jednotlivých regionů. Tento potenciál se konkretizuje prostřednictvím produkce inovovaných výrobků a služeb. Hodnocení inovačního potenciálu je ovšem otázkou složitou nejen z hlediska metodologického, ale i z pohledu neúplnosti disponibilních informačních zdrojů. V tomto směru byly v první řadě využity informace zjištěné v rámci speciálního výběrového šetření provedeného ČSÚ v letech 2002–2003, které metodicky vycházejí z tzv. Oslo manuálu, zaměřeného na výrobové a procesní inovace v soukromém sektoru.

Uvedené šetření se vztahuje k firmám působícím v odvětvích 10 až 37, 40 až 41, 51, 60 až 67 a 72 až 74 dle OKEČ. Zjištěný celkový podíl inovujících firem dosáhl úrovně 26 %. Největší zastoupení inovujících firem v případě průmyslu vykazala odvětví koksování a chemický průmysl, výroba dopravních prostředků a výroba strojů a zařízení (naopak nejnižší zastoupení měla odvětví textilní a kožedělný průmysl, výroba nábytku a ostatní průmysl a dřevozpracující, papírenský a polygrafický průmysl) a v případě služeb pak logicky odvětví zpracování dat a výzkum a vývoj (opačnou pozici zaujala odvětví dopravy, skladování a telekomunikací a dále vybraných služeb pro podniky). Podíl tržeb z prodeje inovovaných výrobků činil téměř 19 % z celkových tržeb firem (průmysl 22 %, služby 14 %). Podle zjištěných výsledků se inovační schopnosti výrazně zvyšují s velikostí firem, přičemž inovační výkonnost zahraničních firem (se 40 % podílem na počtu inovujících firem) byla téměř 1,7 x vyšší než u firem domácích. Tento závěr dokumentuje výrazně nižší podíl inovujících firem v ČR ve srovnání se starými členskými zeměmi EU. Z hlediska procesu tvorby inovací pokládalo 45 % firem za nejvýznamnější vnitřní zdroje informací a 40 % firem pak podněty svých zákazníků. Za nejvýznamnější bariéry rozvoje inovací pak firmy označily nedostatek finančních zdrojů ve spojení s vysokými náklady na realizaci inovací. Z prostorového pohledu lze za strategicky významné zjištění považovat skutečnost, že inovující firmy se ve srovnání s firmami neinovujícími výrazně lépe prosazují na mezinárodních trzích (vzájemný poměr mezinárodních, národních a regionálních trhů činil

u inovujících firem přibližně 1 : 0,6 : 0,2 a u neinovujících firem 1 : 1,1 : 0,7).⁶

V rámci jednotlivých krajů byl zjištěn největší výskyt inovujících firem v regionu pražském (se zhruba 31 % podílem na celkovém počtu šetřených firem) a jednoznačně nejnižší pak v kraji Karlovarském (asi 14 % podíl). Kromě Prahy byl zřetelně nadprůměrný podíl průmyslových inovačních firem zaznamenán v krajích Pardubickém, Libereckém, Vysočina, Královéhradeckém a Zlínském. V případě inovačních firem působících ve vyšších tržních službách pak v kraji Jihomoravském. Jednoznačně nejnižší podíl inovačních firem byl v případě průmyslu zjištěn v kraji Karlovarském, v případě služeb pak rovněž v kraji Karlovarském a dále v krajích Ústeckém a Libereckém.

Tabulka č. 12: Počet a podíl inovujících firem podle krajů

kraj	počet šetřených firem celkem		počet inovujících firem celkem		% podíl inovujících firem	
	P	S	P	S	P	S
PR	1137	3087	437	885	38,4	28,7
STČ	1593	1124	358	250	22,4	22,2
JČ	950	348	244	86	25,7	24,8
PL	807	310	169	77	20,9	24,9
KV	523	77	82	1	15,6	1,3
UL	806	388	240	34	29,8	8,7
LB	801	318	265	35	33,1	11,0
HK	1032	457	328	82	31,7	17,9
PU	708	491	243	114	34,3	23,2
VY	828	266	266	44	32,2	16,5
JM	1592	1117	318	281	30,0	25,2
OL	962	479	273	89	28,4	18,5
ZL	1150	489	363	116	31,5	23,6
MS	1326	763	403	120	30,4	15,8
ČR	14215	9714	3989	2214	28,1	22,8

Zdroj: ČSÚ Praha; P = průmysl, S = služby

Vzhledem ke skutečnosti, že výše prezentované údaje nezohledňují velikostní strukturu firem, byla informační základna ve druhé etapě doplněna dalšími údaji, získanými na základě sekundární analýzy databáze vytvořené Asociací pro inovační podnikání (na rozdíl od firem zahrnutých do výběrového šetření ČSÚ jde v tomto případě o firmy, které prostřednictvím svého členství a participace na činnosti AIP jasně deklarovaly svůj výrazný zájem o problematiku inovací). Z databáze AIP byly pro další hodnocení vybrány firmy působící v odvětvích č. 15 až 37 a 72 až 74 dle OKEČ, které představují

⁶ Za regionální trh je považována oblast v okruhu 50 km a za národní trh oblast v okruhu větším než 50 km v rámci ČR.

dominantní oblast vzniku výrobních a procesních inovací a indukují jejich tvorbu i v dalších odvětvích (např. velkoobchodě, dopravě a peněžnictví). Verifikované údaje použité v navazujících analýzách se vztahují vesměs k 31. 12. 2004. Konečný soubor zahrnuje přibližně 1,8 tis. jednotek (29 % ve srovnání s výběrovým souborem ČSÚ) s přibližně 446 tis. zaměstnanci. Podíl zaměstnanců inovačních firem na celkovém počtu zaměstnanců vybraných odvětví činí přibližně 29 %.

Tabulka č. 13: Počet a podíl inovačních firem vybraných odvětví podle krajů

kraj	počet firem celkem	podíl na zaměstnanosti v P+S v %	podíl S na počtu inovačních firem v %
PR	385	27,8	57,4
STČ	145	36,1	21,4
JČ	85	24,1	21,2
PL	68	25,3	19,1
KV	37	23,2	8,1
UL	112	30,4	14,3
LB	85	28,2	9,4
HK	87	32,8	15,7
PU	95	29,0	21,1
VY	77	33,7	15,6
JM	216	22,2	34,9
OL	95	26,8	18,9
ZL	128	25,2	24,2
MS	159	31,8	30,8
ČR	1774	28,7	28,8

Zdroj: AIP, vlastní výpočty; P = průmysl, S = služby

Z hlediska podílu inovačních firem na zaměstnanosti byly zjištěny nadprůměrné hodnoty zejména v krajích Středočeském, Vysočina, Královéhradeckém a Moravskoslezském. Na opačné straně pak stojí kraje Jihomoravský, Karlovarský, Jihočeský, Zlínský a Plzeňský. Pokud jde o vybraná odvětví služeb, prosazují se inovační firmy ve výraznější míře kromě Prahy pouze v kraji Jihomoravském, jenž je následován kraji Moravskoslezským a Zlínským. Nejvýznamnějšími centry inovačních firem jsou logicky především krajská města resp. jejich aglomerace (s výjimkou Karlových Varů), k nimž se připojují některá další větší města s významnou průmyslovou tradicí. Za největší inovační centra lze označit Prahu, Ostravu, Mladou Boleslav, Brno, Plzeň, aglomeraci Liberce s Jabloncem n. N., Jihlavu, aglomeraci Zlína s Otrokovicemi, Pardubice a Olomouc). Na základě syntézy výsledků obou předchozích stochastických hodnocení inovačního potenciálu firem (založené na ukazatelích počtu inovačních firem v průmyslu, počtu inovačních firem ve službách a podílu

inovačních firem na zaměstnanosti v průmyslu a službách, kterým byly přiděleny shodné významové váhy) bylo do první skupiny s nejvyššími hodnotami inovačního potenciálu zařazeno pouze Hlavní město Praha. Do druhé skupiny se středním inovačním potenciálem byly zařazeny kraje Pardubický, Vysočina, Královéhradecký, Moravskoslezský, Středočeský, Liberecký a Zlínský a do třetí skupiny s nejnižším inovačním potenciálem pak kraje Olomoucký, Jihočeský, Ústecký, Jihomoravský, Plzeňský a Karlovarský.

Závěrečná syntéza komponenty ekonomické úrovně je vzhledem k výrazné ekonomické polarizaci ČR poměrně složitým úkolem, vyžadujícím i jistou schopnost předvídat budoucí vývoj resp. zohlednit související okolnosti. Na základě provedených analýz byla do první skupiny s vysokou ekonomickou úrovní zařazena pouze Praha. Do druhé skupiny se střední ekonomickou úrovní byly jednoznačně zařazeny kraje Středočeský a Královéhradecký, a podmíněně (cílené zohlednění výsledků dílčích klasifikací) pak kraje Jihomoravský, Plzeňský, Jihočeský, Pardubický, Vysočina, Moravskoslezský, Liberecký a Zlínský. Do poslední, třetí skupiny s nízkou ekonomickou úrovní pak spadají zbývající kraje Karlovarský, Ústecký a Olomoucký.

2.5. Kvalita podnikatelského prostředí

Kvalita podnikatelského prostředí nepochybně patří k významným činitelům ovlivňujícím budoucí ekonomický rozvoj jednotlivých regionů. Její hodnocení metodicky vychází z identifikace rozhodujících ovlivňujících faktorů, definovaných na základě investičních a rozvojových preferencí firem, působících v národohospodářsky rozhodujících odvětvích zpracovatelského průmyslu a tzv. produktivních služeb.⁷ Užití multifaktorové hodnocení tedy respektuje moderní koncepty lokalizačních analýz zohledňující odpovídající preference potenciálních investorů (v tomto ohledu lze výsledky empirických výzkumů zobecnit v tom smyslu, že rozhodování firem je kromě objektivně působících faktorů ovlivňováno i širokou škálou institucionálních a subjektivních faktorů, a v souladu s tím nelze spoléhat pouze na jednoduché modely lokalizačních determinant).

Z hlediska zkoumané krajské úrovně hodnocení je nutné respektovat skutečnost, že jde o vnitřně heterogenní jednotky s územně výrazně diferenciovanou kvalitou podnikatelského prostředí. Na mikroregionální úrovni bylo proto nejprve provedeno hodnocení územních obvodů pověřených obcí 3. stupně a získané výsledky byly následně agregovány do úrovně krajů. Užitý přístup respektuje skutečnost, že města jako centra socioekonomického rozvoje četnými vazbami ovlivňují své zázemí, které je jimi integrováno do tzv. nodálních regionů (při praktické interpretaci vycházíme z hypotézy, že podnikatelská atraktivita těchto center představuje horní limit pro

⁷ Bankovníctví, pojišťovnictví, telekomunikace, informatika, věda a výzkum a další podnikatelské služby.

atraktivitu podřízených obcí). Výběr a odhady vah jednotlivých faktorů vycházejí z kvalifikovaných průzkumů názorů potenciálních investorů, jež byly verifikovány za účelem zohlednění konkrétních podmínek ČR prostřednictvím vícerozměrných statistických analýz. Vybrané faktory kvality podnikatelského prostředí lze členit do šesti skupin: obchodní, infrastrukturní, pracovní, lokální, cenové a environmentální. Základní přehled o významovém postavení těchto faktorů podává následující tabulka.

Tabulka č. 14: Faktory kvality podnikatelského prostředí a jejich významové pořadí

faktory	faktorová skupina
nejvíce významné faktory:	
dostupnost pracovních sil	pracovní faktory
podnikatelská a znalostní infrastruktura	lokální faktory
blízkost zahraničních a domácích trhů	obchodní faktory
blízkost významných firem	obchodní faktory
kvalita silnic a železnic	infrastrukturní faktory
středně významné faktory:	
cena pozemků/pronájmů	cenové faktory
kvalita pracovních sil	pracovní faktory
informační a komunikační technologie	infrastrukturní faktory
podpůrné služby	obchodní faktory
cena práce	cenové faktory
blízkost letiště	infrastrukturní faktory
přítomnost zahraničních firem	obchodní faktory
méně významné faktory:	
finanční asistence (obce)	lokální faktory
urbanistická a přírodní atraktivita území	environmentální faktory
flexibilita pracovních sil	pracovní faktory
environmentální kvalita území	environmentální faktory

Poznámka: Faktor podnikatelské a znalostní infrastruktury zohledňuje územní nabídku rozvojových ploch (průmyslové zóny) a institucí znalostní báze (zejména univerzity, vědecké a výzkumné ústavy, vědecko-technické parky)

Zdroj: vlastní výzkum

Kromě investic na zelené louce zahrnuje užitý přístup i ostatní typy investic (akvizice, joint-ventures apod.), jejichž alokace je primárně podmíněna ekonomickou situací a rozvojovými perspektivami či strategiemi konkrétních českých firem. Tímto způsobem tak byl vytvořen potřebný prostor pro komplexní podnikatelsky orientovanou syntézu územní nabídky nejpodstatnějších faktorů, determinujících regionální kvalitu podnikatelského prostředí, a praktickou interpretaci získaných výsledků, kterou přirozeně nelze založit (jak se to mnohdy děje) pouze na dílčích hodnoceních investiční atraktivity z pohledu lokalizace vládou podporovaných investic.

Regionální vyhodnocení kvality podnikatelského prostředí vychází ze standardního klasifikačního schématu, přičemž výsledky zařazení podle obou výše specifikovaných skupin ekonomických aktivit jsou vzhledem k jejich intenzivnímu funkčnímu propojování považovány za rovnocenné (určení hranic jednotlivých klasifikačních skupin vychází z interakcí aritmetického průměru x a směrodatné odchylky S_x). K tomu lze poznamenat, že z pohledu obou těchto sledovaných skupin bylo pouze ve 27 % zjištěno odlišné zařazení mikroregionů v případě zpracovatelského průmyslu od jejich zařazení v případě produktivních služeb. Vlastní klasifikační procedura pak zahrnuje vyhodnocení celkové pozice jednotlivých mikroregionů v rámci souboru vybraných faktorů a navazující krajské agregace zjištěných hodnot vážených počtem obyvatelstva příslušných mikroregionů. V tomto směru je tedy dána přednost interpretaci pozice jednotlivých krajů ČR cílené na percepci jejich konkurenčního potenciálu před interpretací zdůrazňující vnitrokrajskou územní diferenciaci v kvalitě podnikatelského prostředí („nevážená“ agregace by spíše preferovala klasický, dnes již do značné míry překonaný model regionální politiky orientované na vyrovnávání územních rozdílů v dosažené úrovni ekonomického rozvoje). Obecně je možné konstatovat, že v souladu s teorií centrálních míst vykazuje kvalita podnikatelského prostředí silnou závislost na populační velikosti mikroregionů, resp. příslušných sídelních center. Na vyšší, tedy mezuregionální hierarchické úrovni je však tato závislost již výrazně „překrývána“ dlouhodobým působením procesů vyššího řádu (a rovněž značnou inercií socioekonomických systémů), promítajících se např. do ekonomické struktury regionů či míry jejich integrace do světové ekonomiky. Výsledky hodnocení jednotlivých krajů jsou prezentovány v dále uvedené tabulce.

Z tabulky vyplývá, že s výjimkou Prahy, nejsou rozdíly v celkové kvalitě podnikatelského prostředí mezi zbývajícími třinácti kraji příliš výrazné. Ve všech těchto krajích totiž zaujímají významný podíl málo urbanizované "venkovské" mikroregiony, jež jsou charakteristické velmi nízkou kvalitou podnikatelského prostředí. V tomto ohledu mají proto významnou vypovídací hodnotu i adekvátní rozdíly mezi jednotlivými krajskými centry, které disponují nejvyšší kvalitou podnikatelského prostředí (silně nadprůměrná pozice krajských měst potvrzuje jejich roli nejvýznamnějších pólů ekonomického rozvoje/růstu, což je spojeno s jejich vysokou podnikatelskou atraktivitou). Po zohlednění výše uvedených skutečností bylo do nejlepší skupiny zařazeno pouze Hlavní město Praha. Druhá, tedy průměrná skupina pak zahrnuje celkem osm krajů: Plzeňský, Jihomoravský, Středočeský, Jihočeský, Královéhradecký, Pardubický, Liberecký a Karlovarský (spolu s Prahou první tři kraje jako jediné celkově nadprůměrnou kvalitu podnikatelského prostředí v srovnání s průměrem ČR). Do třetí skupiny pak byly zařazeny zbývající kraje Moravskoslezský, Olomoucký, Vysočina, Ústecký a Zlínský (z jejich krajských center pouze Ostrava disponuje srovnatelnou kvalitou

podnikatelského prostředí jako krajská centra z průměrné skupiny). K uvedeným výsledkům lze ještě poznamenat, že nejvýznamnější vnitřní rozdíly v kvalitě podnikatelského prostředí mezi krajským městem a zbytkem kraje byly zjištěny v Jihomoravském, Pardubickém, Plzeňském a Moravskoslezském kraji.

Tabulka č. 15: Vážená kvalita podnikatelského prostředí (KPP) podle krajů

kraj	počet obyvatel v tis.	KPP	KPP krajského centra
Praha	1169,1	1,32	1,32
Středočeský	1204,7	2,80	2,31
Jihočeský	625,2	3,03	2,15
Plzeňský	550,6	2,73	1,66
Karlovarský	304,3	3,11	2,32
Ústecký	820,3	3,25	2,70
Liberecký	428,3	2,99	2,34
Královéhradecký	550,7	3,06	2,13
Pardubický	508,2	3,12	2,00
Vysočina	519,0	3,25	2,37
Jihomoravský	1127,8	2,76	1,63
Olomoucký	639,2	3,23	2,39
Zlínský	594,9	3,27	2,58
Moravskoslezský	1269,6	3,30	2,27
Česká republika	10311,9	2,85	1,32

Zdroj: vlastní výpočty

Vzhledem k relativně nízké mezikrajské diferenciaci v kvalitě podnikatelského prostředí se jako účelné jeví zařazení doplňkového hodnotícího ukazatele. V tomto směru byla pozornost soustředěna na roli zahraničních firem v ekonomice jednotlivých krajů. Jako odpovídající ukazatel byl zvolen podíl zaměstnanců firem se zahraniční kapitálovou účastí na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel kraje. Vybraný ukazatel lze považovat za určitou „kontrolní proměnnou,“ která testuje výsledky aplikace originálního modelu hodnocení kvality podnikatelského prostředí (z makroekonomického pohledu jsou zahraniční investice pokládány za nejúčinnější nástroj ekonomické restrukturalizace tranzitivních zemí, tedy nástroj zvyšování jejich globální konkurenceschopnosti). Přesnější výpočty výše definovaného ukazatele jsou ovšem komplikovány absencí celé řady potřebných informací. Řešení tohoto problému bylo založeno na využití Registru ekonomických subjektů spravovaného (RES) a především databáze Centra pro regionální rozvoj při MU (vytvořené s využitím terénních šetření). Pro daný účel byly použity kvalifikované odhady počtu zaměstnanců zahraničních firem s 20 a více pracovníky,

působících ve zpracovatelském průmyslu a produktivních službách počátkem roku 2001.

Tabulka č. 16: Podíl firem se zahraniční kapitálovou účastí na odpovídajícím počtu ekonomicky aktivních obyvatel v %

kraj	průmysl	služby	celkem
Praha	25,3	45,9	10,6
Středočeský	33,0	9,0	9,8
Jihočeský	25,4	17,5	8,5
Plzeňský	36,8	18,2	12,5
Karlovarský	28,8	10,1	8,0
Ústecký	22,6	15,4	6,6
Liberecký	27,1	11,0	10,7
Královéhradecký	26,7	14,4	9,6
Pardubický	21,4	14,3	7,9
Vysočina	20,1	10,9	7,6
Jihomoravský	20,5	16,9	6,9
Olomoucký	17,4	12,9	6,0
Zlínský	15,4	11,8	6,3
Moravskoslezský	19,3	11,5	6,1
ČR	23,9	22,2	9,2

Zdroj: vlastní výpočty

Ve výše uvedeném kontextu je účelné uvést, že k uvedenému datu zahraniční firmy zaměstnávaly v odvětvové skupině průmyslu přibližně 350 tis. pracovníků a ve skupině vybraných služeb asi 85 tis. pracovníků.⁸ Podle ukazatele objemu zahraničních investic na jednoho obyvatele se ČR v rámci nových členských zemí EU v současnosti nachází na prvním místě a její pozice je v tomto směru srovnatelná i s některými starými členskými zeměmi. Z odvětvového pohledu směřovaly zahraniční investice především do služeb (zejména do obchodu a peněžnictví) a zpracovatelského průmyslu (zejména do automobilové výroby). Z pohledu vývoje regionální diferenciaci v tranzitivních zemích je zapotřebí ještě poznamenat, že na druhé straně v případě nízké míry svého územního zakotvení exportně orientované zahraniční investice často prohlubují rozvojovou segmentaci regionální ekonomiky (izolovanost zahraničního a domácího segmentu ekonomiky pak následně limituje možnosti úspěšného řešení problému nezaměstnanosti).

Z uvedené tabulky vyplývá, že výrazně nadprůměrný podíl zahraničních firem na celkové zaměstnanosti zaznamenávají Plzeňský a Liberecký kraj společně s Hlavním městem Praha, které tak lze

⁸ Firmy se zahraničním kapitálem se na celkovém exportu zpracovatelského průmyslu v současnosti podílejí více než 70 %, přičemž zaměstnávají více než 0,5 mil. pracovníků (prostřednictvím dodavatelských vazeb je na ně napojeno cca 10 tis. českých firem zaměstnávajících srovnatelný počet pracovníků).

zařadit do první klasifikační skupiny (ze strukturálního hlediska se z této skupiny zřetelně vyčleňuje Praha s nadpolovičním podílem na celorepublikovém počtu zaměstnanců zahraničních firem působících v oblasti produktivních služeb; nejvyšší podíl zahraničních firem na zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu pak byl zjištěn v Plzeňském kraji. Do druhé skupiny byly následně zařazeny kraje Středočeský, Královéhradecký, Jihočeský, Karlovarský a Pardubický. Zbývajících šest krajů, tj. kraje Vysočina, Jihomoravský, Ústecký, Zlínský, Moravskoslezský a Olomoucký pak spadají do poslední skupiny, jež je charakteristická zřetelně podprůměrným podílem zahraničních firem na celkové zaměstnanosti. Zjištěné výsledky víceméně potvrzují, že s rostoucí vzdáleností českých krajů od geoeconomického jádra Evropy zájem zahraničních investorů klesá. K tomu je potřebné podotknout, že zejména v posledních letech je lokalizace zahraničních firem (zejména zahraničních investic na zelené louce) významně ovlivňována systémem investičních pobídek, přijatým v letech 1998 až 2000. Tento systém výrazně upřednostňuje kraje s nadprůměrnou mírou nezaměstnaností, jež se nacházejí zejména ve východní části ČR (ve většině krajů západní části ČR dochází k postupnému vyčerpání disponibilní nabídky pracovních sil, limitující zejména lokalizaci velkých investic na zelené louce). Na druhé straně ovšem udělování investiční pobídek (kromě zřejmého faktu narušování svobodné soutěže) odčerpává veřejné prostředky, které by bylo možné využít např. pro podporu rozvoje MSP.

Pokud srovnáme zařazení jednotlivých krajů podle výše komentovaného doplňkového ukazatele podílu zahraničních firem na zaměstnanosti s jejich zařazením podle syntetického ukazatele kvality podnikatelského prostředí, zjišťujeme významnou míru dosažené shody. Tuto skutečnost lze nepochybně pokládat za potvrzení vysoké vypovídací schopnosti vypracované metodiky regionálního hodnocení kvality podnikatelského prostředí. Konečné zařazení krajů v rámci užitého třístupňového klasifikačního schématu lze tedy ztotožnit s jejich primárním zařazením podle kvality podnikatelského prostředí s tím, že reálnou atraktivitu jednotlivých krajů pro zahraniční investory lze potenciálně využít pro řešení sporných případů v rámci realizace komplexních syntéz dílčích výsledků, získaných hodnocením pozice krajů podle jednotlivých komponent.

Závěrem této části lze konstatovat, že syntetické hodnocení kvality podnikatelského prostředí poskytuje syntetické informace, na jejichž základě lze nejen objektivně posoudit pozici jednotlivých krajů z hlediska celkových předpokladů dalšího ekonomického rozvoje, ale i účelně optimalizovat rozvojové programy cílené na podporu regionálního rozvoje, a to jak z hlediska věcného (informace o dosažené úrovni hlavních faktorů determinujících kvalitu podnikatelského prostředí), tak z hlediska územního (identifikace hlavních prostorů s pozitivními a negativními předpoklady dlouhodobého růstu).

2.6. Potenciál reakce

Syntéza komponent ekonomické úrovně a kvality podnikatelského prostředí vypovídá o schopnostech jednotlivých krajů reagovat na vnější ohrožení a příležitosti, tj. o potenciálu jejich reakce (korespondujícím s regionální konkurenceschopností). Z časového hlediska lze ekonomickou úroveň chápat především jako reálný, aktuálně disponibilní potenciál reakce na měnící se globální ekonomické prostředí, kdežto kvalitu podnikatelského prostředí lze chápat spíše jako pravděpodobnostní potenciál reakce, identifikující zejména možnosti perspektivní reakce na rozvojové příležitosti a ohrožení v dlouhodobějším časovém horizontu.

Tabulka č. 17: Potenciál reakce

ekonomická úroveň	kvalita podnikatelského prostředí		
	<i>vysoká</i>	<i>střední</i>	<i>nízká</i>
<i>vysoká</i>	PR		
<i>střední</i>		STČ, JČ, PL, LB, HK, PU, JM	VY, ZL, MS
<i>nízká</i>		KV	UL, OL

V souladu s výsledky podrobných analýz ekonomické úrovně a kvality podnikatelského prostředí v rámci krajů ČR vykazuje nadprůměrný potenciál reakce pouze Hlavní město Praha (zařazení do 1. typu charakteristického vysokou ekonomickou úrovní i kvalitou podnikatelského prostředí). Praha má nepochybně výborné předpoklady, aby patřila mezi „vítězné“ evropské regiony, které dokáží všestranně využívat naskýtající se rozvojové příležitosti, generované vývojem evropské, resp. světové ekonomiky. Relativně příznivé předpoklady ve výše uvedeném směru mají i kraje Středočeský, Jihočeský, Plzeňský, Liberecký, Královéhradecký, Pardubický a Jihomoravský, které byly zařazeny do skupiny s průměrnou úrovní potenciálu reakce (typ 5 se střední ekonomickou úrovní i kvalitou podnikatelského prostředí). Naplnění těchto ambicí bude přirozeně záviset především na jejich schopnostech dále posilovat své konkurenčního postavení. V tomto směru má nejlepší pozici Středočeský kraj a zejména díky nadprůměrné kvalitě podnikatelského prostředí svých center i kraje Jihomoravský a Plzeňský. Pro zbývající kraje je již charakteristický podprůměrný potenciál reakce. Tuto skutečnost lze hodnotit jako významné riziko jejich socioekonomického rozvoje, které se může plně aktivovat v případě dlouhodobé neschopnosti využívat nabízejících se rozvojových příležitostí či čelit rozvojovým ohrožením. Z těchto krajů mají nejlepší potenciální předpoklady pro úspěšné překonávání rozvojových rizik, kraje Vysočina, Zlínský a Moravskoslezský (typ 6 se srovnatelně nižší kvalitou podnikatelského prostředí avšak se střední ekonomickou úrovní), a to zejména díky inovačnímu potenciálu zde usazených firem. Určitou rozvojovou výhodou disponuje rovněž Karlovarský kraj (typ 8

charakterizovaný nízkou ekonomickou úrovní a střední kvalitou podnikatelského prostředí), který však na druhé straně vykazuje vůbec nejnižší inovační potenciál příslušných firem – za hlavní perspektivní rozvojovou bariéru lze označit zejména extrémně nízký inovační potenciál firem působících v odvětvích tržních služeb. Potenciálně nejhorší výchozí předpoklady pro urychlení ekonomického rozvoje prostřednictvím využití rozvojových příležitostí pak mají kraje Ústecký a Olomoucký (typ 9 s komparativně nízkou ekonomickou úrovní korespondující s nízkou kvalitou podnikatelského prostředí). V tomto ohledu je účelné poznamenat, že ekonomický rozvoj těchto krajů bude ve významné míře ovlivňovat budoucí směr a intenzita procesů ekonomické integrace (v případě pozitivního vývoje spojené s posilováním stávajících, resp. konstituováním nových rozvojových os národního významu) a přirozeně i charakter vývoje rozhodujících ekonomických subjektů (v tomto směru je prvořadá zvláště exportní výkonnost tzv. hnacích firem, neboť bez exportních trhů není možná výraznější expanze jak příslušných odvětví zpracovatelského průmyslu, tak i navazujících odvětví tržních služeb).⁹

Z pohledu regionální diferenciace České republiky lze konstatovat, že ze srovnání českých a moravských krajů vyplývá zřetelně lepší aktuální úroveň potenciálu reakce v případě českých krajů, a to především díky Hlavnímu městu Praha zařazenému do 1. typu a rovněž díky menšímu zastoupení krajů zařazených do podprůměrných typů – pouze dva z celkem devíti českých krajů oproti čtyřem z pěti moravských krajů (uvažovaných včetně kraje Vysočina). Z moravských krajů se tak mezi pozičně lépe postavené kraje řadí pouze kraj Jihomoravský.

Závěrem je možno konstatovat, že potenciál reakce představuje velmi významnou regionální charakteristiku, se kterou je třeba počítat zvláště z pohledu kvalifikované percepce dalšího vývoje konkurenceschopnosti jednotlivých regionů. Z hlediska tvorby strategických koncepcí regionálního rozvoje je ovšem důležité posuzovat potenciál reakce v interakci s potenciálem ovlivnění, s důrazem na co nejkvalitnější makroekonomické i mikroekonomické vyhodnocení výchozí pozice daného regionu.

2.7. Integrační potenciál regionů

Zhodnocení integračního potenciálu vychází z provedených analýz potenciálu ovlivnění a potenciálu reakce a je cíleno na komplexní vyhodnocení odpovídající pozice jednotlivých regionů – krajů ČR. V souladu s vypracovanou metodikou má toto hodnocení přímé a intenzivní vazby na regionální konkurenceschopnost. Z pohledu tvorby programů na podporu regionálního rozvoje nepochybně hrají

⁹ V případě Ústeckého a rovněž Moravskoslezského kraje je zlepšení jejich ekonomické situace dále komplikováno i negativním „image“ jejich center jako historických koncentrací těžkého průmyslu.

jednu z klíčových rolí informace o tom, zda jsou v daném směru generovány spíše tlaky na přizpůsobení nebo podněty pro další rozvoj, a to jak z hlediska jejich věcné struktury, tak z hlediska jejich správné etatizace. Míra rovnováhy mezi potenciálem ovlivnění a potenciálem reakce je zvláště významnou otázkou pro rozvoj regionů (např. vyšší potenciál ovlivnění v kombinaci s nižším potenciálem reakce v podmínkách otevřené ekonomiky obvykle vede k prohlubování ekonomické podřízenosti daného regionu ekonomicky silnějším regionům, zejména regionům nacházejícím se v hranicích tzv. efektivní vzdálenosti). Na druhé straně je ovšem zřejmé, že aby mohly urychlovat potřebné strukturální změny a stimulovat tak technologický pokrok, rozvojově ohrožené regiony obecně potřebují zvýšit svůj potenciál dostupnosti. V tomto ohledu je ovšem zapotřebí zvolit takovou strategii, která by přispěla k optimalizaci nastartovaných změn i z hlediska negativních sociálních dopadů sníž spojených (zejména nárůstu nezaměstnanosti). Výše uvedené informace jsou přirozeně významné nejen z pohledu veřejného, ale i soukromého sektoru (např. z pohledu percepce všeobecného vývoje konkurenceschopnosti v rámci zpracovávaných strategických plánů podnikového rozvoje).

Tabulka č. 18: Integrační potenciál regionů

potenciál reakce	potenciál ovlivnění		
	<i>vysoký</i>	<i>střední</i>	<i>nízký</i>
<i>vysoký</i>	PR	STČ	
<i>střední</i>		JČ, PL, LB, HK, PU, JM	VY, ZL, MS
<i>nízký</i>		KV, UL	OL

Kraje ČR byly na základě výše prezentovaných výsledků vlastního výzkumu rozděleny do tří základních typologických skupin – typy I, II a III. Zařazení jednotlivých krajů do těchto skupin podává komplexní informaci o jejich rozvojové, resp. konkurenční pozici v rámci integrující se evropské ekonomiky.

Typ I – regiony se silným integračním potenciálem s vynikající konkurenční pozicí

Do tohoto typu byla zařazena pouze Praha. Její pozice je vysoce příznivá z hlediska potenciálu ovlivnění, neboť je charakterizována vysokým potenciálem dostupnosti (s dominantní rolí německých regionů) při celkově nízké ekonomické citlivosti. Současně region vykazuje i vysoký potenciál reakce, jenž se odvíjí ze srovnatelně vysoké ekonomické úrovně (bezkonkurenční postavení v rámci ČR) spojené s vysokou kvalitou podnikatelského prostředí. V souladu s výše uvedenými charakteristikami lze konstatovat, že z pohledu Hlavního města Praha znamená proces ekonomické integrace silný podnět pro jeho dynamický ekonomický rozvoj. Praha je jediným českým regionem, jehož konkurenceschopnost je srovnatelná s nejlépe rozvinutými regiony starých členských zemí EU (např. podle údajů European Cities Monitor patřilo Praze v žebříčku nejvýznamnějších evropských měst z hlediska podnikatelské aktivity v roce 2005 13. pořadí).

Typ II – regiony se středním integračním potenciálem s příznivou konkurenční pozicí

Do tohoto typu jsou zařazeny kraje Středočeský, Jihočeský, Plzeňský, Liberecký, Královéhradecký, Pardubický a Jihomoravský. Uvedené kraje jsou charakterizovány střední úrovní potenciálu dostupnosti (s dominantní rolí německých regionů s výjimkou Jihomoravského kraje, kde se jim téměř vyrovnají rakouské regiony) a nízkou, příp. střední (Královéhradecký, Pardubický a Jihomoravský kraj) hodnotou ekonomické citlivosti. V souladu s tím vykazují první čtyři z uvedených krajů mírně nadprůměrný potenciál ovlivnění. Všechny zahrnuté kraje jsou dále charakterizovány středními hodnotami ekonomické úrovně i kvality podnikatelského prostředí a tedy i střední úrovní potenciálu reakce. Z pohledu integračního procesu lze konstatovat, že převažují kladné podněty pro rozvoj (lze očekávat výrazné přínosy generované blízkostí vyspělých regionů, zatímco tlaky na restrukturalizaci jejich ekonomické základny se vesměs jeví jako sekundární), jejichž šíření je stimulováno napojením příslušných krajských center na rozvojové osy národního významu (viz Víturka, M: Regionální vyhodnocení kvality podnikatelského prostředí v České republice). Z uvedených krajů má nejlepší pozici Středočeský kraj, disponující po Hlavním městě Praha nejvyšším integračním potenciálem. Z perspektivního pohledu lze konstatovat, že všechny uvedené kraje mají dobré předpoklady pro dosažení průměrné ekonomické úrovně regionů v rámci EU 25 v časovém horizontu 15 až 20 let.

Typ III – regiony se slabým integračním potenciálem s méně příznivou konkurenční pozicí

Do tohoto typu jsou zařazeny kraje Karlovarský, Ústecký, Vysočina, Olomoucký, Zlínský a Moravskoslezský. Z hlediska potenciálu

dostupnosti mají lepší postavení české kraje, vykazující celkově střední úroveň daného ukazatele (u většiny zahrnutých krajů v této oblasti dominují německé regiony; v případě moravských krajů se prosazují i polské a rakouské regiony). Pokud jde o ekonomickou citlivost, uvedené kraje jsou rovnoměrně rozděleny mezi skupiny s vysokou (Moravskoslezský, Ústecký a Olomoucký kraj) a střední hodnotou dané komponenty. Podle analýz souvisejících s potenciálem reakce vykazují zahrnuté kraje střední nebo nízkou (Karlovarský, Ústecký a Olomoucký kraj) ekonomickou úroveň a s výjimkou Karlovarského kraje nízkou kvalitu podnikatelského prostředí. V souladu s výše uvedenými informacemi lze konstatovat, že potenciál reakce zahrnutých krajů zatím vesměs nedosahuje potřebné úrovně. U některých z nich však existují zřetelné předpoklady pro jeho zlepšení, indukované např. stanovenými regionálními prioritami v rámci systému investičních pobídek (Moravskoslezský a Ústecký kraj) či dynamickým rozvojem inovačních firem (pozorovaným zejména v kraji Vysočina). Perspektivní zvyšování jejich konkurenceschopnosti je dále podmíněno zlepšením jejich pozice v systému rozvojových os národního významu (s důrazem na konstituování nových os integrujících centra Moravskoslezského a Ústeckého kraje) a zejména v případě moravských krajů i udržením nadprůměrných temp ekonomického rozvoje v sousedních polských a slovenských regionech.

3. ZÁVĚR

Problematika regionální konkurenceschopnosti nepochybně patří mezi významné nové směry regionálně-ekonomického výzkumu. V tomto ohledu primárně navazuje na makroekonomické srovnávací výzkumy národní konkurenceschopnosti. Presentované interaktivní pojetí regionální konkurenceschopnosti rovněž v určité míře zohledňuje i mikroekonomické, resp. podnikové chápání konkurenceschopnosti, a v tomto smyslu je lze chápat i jako potenciální metodologický nástroj efektivní integrace obou přístupů.

Z praktického pohledu prezentovaný přístup umožňuje víceúčelové využití výsledků výzkumů, týkající se zejména tvorby programů regionálního rozvoje a potřebné reformy hospodářské politiky, za jejichž společnou prioritu pokládáme koncepční zabezpečení perspektivního přechodu České republiky ke znalostní ekonomice. Z hlediska koncipování perspektivní regionální a hospodářské politiky je stále více zřejmé, že nelze dále odsouvat řešení narůstajících rozporů mezi ekonomicky motivovanou preferencí proinovační politiky (cílené na podporu zabezpečení konkurenceschopnosti) a sociálně motivovanou preferencí podpory problémových odvětví nebo oblastí. Podle našeho názoru není stávající převládající preference „problémové“ orientované podpory dlouhodobě udržitelná, neboť absence účinné makroekonomické a regionální inovační politiky by logicky vedla ke snižování globální konkurenceschopnosti celé české ekonomiky, včetně její atraktivity pro nadnárodní firmy (zejména firmy působící v oblasti vyspělých technologií). Problém celkové a komplexní reformy hospodářské politiky tak lze považovat za jednu z hlavních koncepčních priorit dalšího vývoje České republiky. Její řešení vyžaduje provedení hlubokých analýz relevantních skutečností včetně analýz regionálně orientovaných. Významnou související otázkou v tomto směru je nepochybně i decentralizace hospodářské politiky, spojená s efektivní věcnou a územní integrací hospodářské a regionální politiky a rovněž s optimalizací vertikálních a horizontálních vazeb těchto politik na sociální a environmentální politiku.

4. Použitá literatura

BLAŽEK, J. – UHLÍŘ, D.: Teorie regionálního rozvoje. UK Praha, Nakladatelství Karolinum, ISBN 80-246-0384-5, Praha 2002.

EUROPEAN COMMISSION: Regional development studies – The impact of the development of the countries of Central and Eastern Europe on the Community territory. Office for Official Publications of the European Communities, ISBN 92-826-8802-X, Luxembourg 1996.

EUROPEAN COMMISSION: Aggregate and regional impact – Regional growth and convergence. Office for Official Publications of the European Communities, ISBN 92-827-8806-7, Luxembourg 1997.

HAMPL, M.: Současný vývoj geografické organizace a změny v dojížděcí za prací a do škol v Česku. Geografie, č. 3, ČGS, ISSN1212-0014. Praha 2005.

HAMPL, M.: Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. PŘF UK Praha ISBN 80-86746-02-X, Praha 2005.

NETHERLANDS ECONOMIC INSTITUTE in cooperation with Ernst & Young: New location factors for mobile investment in Europe. Office for Official Publications of the European Communities. Brussel - Luxembourg 1993.

OUŘEDNÍČEK, M.: Evropské metropole, Geografické rozhledy, č. 5, Kartografie Praha a.s., ISSN 12103004, Praha 2006.

SKOKAN, K.: Klasy a konkurenceschopnost regionů. Habilitační práce, VŠB – TU Ostrava 2003.

SPĚVÁČEK, V. a kol.: Transformace české ekonomiky. VŠE Praha, vyd. Linde s.r.o., ISBN 80-86131-32-7, Praha 2002.

TOUŠEK, V. – TONEV, P.: Změny ve struktuře zaměstnanosti v regionech České republiky; vliv zahraničních investic. In: Vybrané aspekty kvality podnikatelského prostředí jako výchozího faktoru efektivnosti regionálních rozvojových projektů, ESF MU, vyd. MU, Brno 2002.

VITURKA, M. & kol.: Investiční atraktivita vybraných měst České republiky. ESF MU, vyd. MU, ISBN 80-210-2007-5, Brno 1998.

VITURKA, M.: Regionální hodnocení rozvojových účinků evropského integračního procesu na příkladě krajů České republiky. ESF MU, vyd. MU, ISBN 80-210-3277-4, Brno 2003.

VITURKA, M. & kol.: Regionální vyhodnocení kvality podnikatelského prostředí v České republice. ESF MU, vyd. MU, ISBN 80-210-3304-5, Brno 2003.

VITURKA, M. – ŽÍTEK, V. – TONEV, P.: Regionální předpoklady rozvoje inovací. Working paper, č. 4, CVKS ESF MU, ISSN 1801-4496, Brno 2005.

Statistické zdroje

ČSÚ: Technické inovace v ČR za rok 2002-2003, ČSÚ Praha, 2005.

AIP: Databáze [online]. Dostupný na <http://www.techprofil.cz/databaze.asp>.

V roce 2005 vyšlo:

WP č. 1/2005

Petr Chmelík: Vliv institucí přímé demokracie na hospodářskou politiku ve světle empirického výzkumu

WP č. 2/2005

Martin Kvizda – Jindřiška Šedová: Privatizace a akciové společnosti – k některým institucionálním aspektům konkurenceschopnosti české ekonomiky

WP č. 3/2005

Jaroslav Rektourek: Přístup k inovacím v České republice. Současný stav a možné směry zlepšení.

WP č. 4/2005

Milan Víturka – Vladimír Žitek – Petr Tonev: Regionální předpoklady rozvoje inovací

WP č. 5/2005

Veronika Bachanová: Analýza kvality regulace České republiky

WP č. 6/2005

Hana Zbořilová – Libor Židek: Washingtonský konsenzus v české ekonomické praxi 90. let

WP č. 7/2005

Osvald Vašíček and Karel Musil: The Czech Economy with Inflation Targeting Represented by DSGE Model: Analysis of Behaviour

WP č. 8/2005

Zdeněk Tomeš: Je stárnutí populace výzvou pro hospodářskou politiku?

WP č. 9/2005

Ladislav Blažek – Klára Doležalová – Alena Klapalová: Společenská odpovědnost podniků

WP č. 10/2005

Ladislav Blažek – Alena Klapalová: Vztahy podniku se zákazníkem

WP č. 11/2005

Ladislav Blažek – Klára Doležalová – Alena Klapalová – Ladislav Šiška: Metodická východiska zkoumání a řízení inovační výkonnosti podniku

WP č. 12/2005

Ladislav Blažek – Radomír Kučera: Vztahy podniku k vlastníkům

WP č. 13/2005

Eva Kubátová: Analýza dodavatelských vztahů v kontextu inovací

WP č. 14/2005

Ladislav Šiška: Možnosti měření a řízení efektivnosti a úspěšnosti podniku

V roce 2006 vyšlo:

WP č. 1/2006

Tomáš Otáhal: Je úplatkářství dobrá cesta k efektivnějšímu vymáhání práva?

WP č. 2/2006

Pavel Breinek: Vybrané institucionální aspekty ekonomické výkonnosti

WP č. 3/2006

Jindřich Marval: Daňová kvóta v ČR

WP č. 4/2006

Zdeněk Tomeš – Daniel Němec: Demografický vývoj ČR 1990-2005

WP č. 5/2006

Michal Beneš: Konkurenceschopnost a konkurenční výhoda

WP č. 6/2006

Veronika Bachanová: Regulace a deregulace v ČR v období 1990-2005

WP č. 7/2006

Petr Musil: Tendence na českém trhu práce v období transformace

WP č. 8/2006

Zuzana Hrdličková: Vliv sociální politiky na konkurenceschopnost české ekonomiky

WP č. 9/2006

Pavína Balcarová – Michal Beneš: Metodologie měření a hodnocení makroekonomické konkurenceschopnosti

WP č. 10/2006

Miroslav Hloušek: Czech Business Cycle Stylized Facts

WP č. 11/2006

Jitka Doležalová: Vliv politiky na konkurenceschopnost České republiky

WP č. 12/2006

Martin Chromec: Dlouhodobé efekty monetární politiky: může ČNB ovlivnit ekonomický růst?

WP č. 13/2006

Tomáš Paleta: Strukturální změny české ekonomiky ve světle privatizace a podpory malého a středního podnikání

WP č. 14/2006

Tomáš Otáhal: Vývoj korupce v ČR v období transformace

WP č. 15/2006

Jan Jonáš: Ekonomická svoboda a konkurenční schopnost české ekonomiky

WP č. 16/2006

Michal Tvrdoň: Regulace trhu práce v ČR

WP č. 17/2006

Martina Vašendová: Pohyb kapitálu v průběhu transformace a jeho vliv na konkurenceschopnost české ekonomiky

WP č. 18/2006

Ondřej Moravec: Hospodářská soutěž a její vliv na konkurenceschopnost české ekonomiky

WP č. 19/2006

Milan Víturka – Viktorie Klímová: Globálně orientované hodnocení konkurenční pozice krajů České republiky